

SOFOKLÉS

TRÁCHÍŇANKY

O Déianeiru, dceru kalydónského krále Oinea, se ucházeli hrdina Héraklés a říční bůh Achelóos. Héraklés nad svým soupeřem v souboji zvítězil, vzal si Déianeiru za manželku a vydal se s ní na cestu do města Týrynthu. Cestou museli přejít přes řeku Euénos. Kentaur Nessos se nabídl, že Déianeiru přenese, avšak choval se k ní dotěrně, a proto ho Héraklés zasáhl jedním ze svých otrávených šípů. Umírající Nessos poradil Déianeře, aby krve z jeho rány užila jako kouzelného prostředku, kdyby ztratila Hérakleovu lásku. Byla to jeho pomsta, neboť věděl, že jeho otrávená krev přivodí každému smrt. Héraklés se po čase zamiloval do Ioly, mladičké dcery oichalského krále Euryta, a chtěl si ji tajně vzít za manželku, ale král k sňatku nesvolil. Později Héraklés ve hněvu zákeřně usmrtil Iolina bratra Ífita, a byl proto dán Díem za trest do otroctví lýdské královně Omfale. Déianeira se pak odebrala se svým nejstarším synem Hyllem do Tráchíny. Héraklés po skončení služby u královny Omfaly vytáhl s vojskem proti Oichalii, zabil Euryta i jeho syny a zajatou krásnou Iolu poslal napřed do Tráchíny.

OSOBY

DÉIANEIRA, choť Hérakleova
PĚSTOUNKA Déianeiriina
HYLLOS, syn Hérakleův
POSEL
LICHÁS, hlasatel
IOLÉ, zajatkyň, dcera krále Euryta
STAŘEC, Hérakleův sluha
HÉRAKLÉS
SBOR patnácti tráchínských dívek

Koná se v jihothessalském pobřežním městě Tráchíně před královským palácem.

Déianeira vychází z domu se svou pěstounkou a dvěma služkami

DÉIANEIRA

Je výrok pradávný, jež člověk vyslovil,
že nevyzkoumáš, zdali někdo z lidí žil
buď šťastně nebo bídně, dokud nezemřel.
Já vím však jistě dřív, než vstoupím do Hádu,
že život můj je těžký, velmi nešťastný.
Již v Pleurónu, když v domě otce Oinea
jsem bydlila, já pro sňatek strach nejkrutší
jsem přestála, jak sotva která Aitólka.
Bůh říční Achelóos ženichem mým byl,
jenž ve třech podobách mě žádal od otce:
jak zřejmý býk k nám chodil, jindy zase jak
drak mrštný, svinutý, zas jindy lidský trup
a hlavu býčí měl; z brady kosmaté
mu proudy pramenité vody stékaly.
Když takovýto tvor mým chotěm měl se stát,
já ubohá jen stále zemřít přála si,
než na takové lože bych kdy vstoupila.
Však něco později k nám přišel, mně tak vhod,
syn slavný Alkménin a Diův, který s ním
se pustil v tuhý boj a vysvobodil mě.
Já neumím však způsob toho zápasu
ti vyložit, ten neznám; kdo však srdnatě
se díval na ten boj, ten moh by vyprávět!
Vždyť já tam seděla tou hrůzou zděšená,
že jednou krása má mi bolest způsobí.
Však souboj šťastně skončil Zeus, bůh zápasů,
zda šťastně? Neboť co jsem chotí zvolenou
se Héraklovi stala, nevycházím z hrůz,
jak o něho mám strach. Jak přichází a zas
noc mjí, přivádí i plaší starosti.

I děti máme. Ty však spatřil málokdy,
 jak rolník, který získal pole vzdálené,
 jež při setí jen vidí a pak v době žní.
 Tak dlouho mého muže život stále štvál
 35 hned k domovu, hned z domu — sloužit komusi.
 Když zdolal vítězně teď všechny obtíže,
 tu právě prožívám já úzkost největší.
 Co Ífita on zabil, muže silného,
 my tady v Tráchíně jsme jako vyhnanci
 40 a u přítele žijem, nikdo neví však,
 kam zmizel Héraklés; jen víme, že je pryč
 a že mi trpký bol a strach tu zanechal.
 Však tuším, že ho souží strasti nějaké,
 vždyť není to přec krátká doba — měsíců
 45 už patnáct uběhlo, co nemám o něm zpráv.
 As hrozná je to strast; on nechal takovou
 mi destičku, že často k bohům modlím se,
 ať nevezmu ji ke své zhoubě do rukou.

PĚSTOUNKA

Já zahlédla jsem často, paní přemocná,
 50 že pláčeš, běduješ tak hořce nade vším,
 že z domu šel tvůj manžel, slavný Héraklés.
 Však nyní musím též i já ti poradit,
 ač smí-li otrok dávat rady svobodným.
 Máš tolik zdatných synů; pročpak nikoho
 55 z nich neposíláš, aby hledal manžela,
 a nejspíš, jak se sluší, Hylla, má-li snad
 on starost, aby otcí dobře vedlo se.
 A hledme! Právě on sem k domu pospíchá;
 a proto, myslíš-li, že vhodná je má řeč,
 60 pak můžeš rady mé i syna použít.

Vstoupí Hyllos

DÉIANEIRA

Věř, synu, moudré slovo někdy uklouzne
 i lidem prostým, neboť tato žena zde,
 ač otrokyně, říká pravdu šlechtnou.

HYLLOS

A jakou, matko? Pověz, smím-li zvědět to.

DÉIANEIRA

65 Prý ostuda je tvá, žes dosud nezjistil,
 kde otec je, tak dlouho dlící v cizině.

HYLLOS

Však vím to, lze-li věřit, co se povídá.

DÉIANEIRA

Co slyšels o něm, synu? V které zemi dlí?

HYLLOS

70 Že v roce právě uplynulém dlouhý čas
 prý konal lýdské ženě práce služebné.

DÉIANEIRA

Pak možno slyšet vše, když podstoupil i to!

HYLLOS

Však už se toho zbavil, jak se doslýchám.

DÉIANEIRA

A kdepak podle zpráv teď živ či mrtev je?

HYLLOS

75 Prý k Eurytovu městu v zemi eubojskou
 už s vojskem táhne, nebo teprv chystá se.

DÉIANEIRA

A vš-li, milý synu, že mi zanechal
zde o té zemi spolehlivé proctví?

HYLLOS

A jaké, matko? Věru nevím o tom nic.

DÉIANEIRA

80 Že souzeno mu je buď život skončit tam,
neb dobyt vítězství v tom zápase, a pak
už v stálém štěstí trávit zbytek života.
Když, synu, octl se v té chvíli rozhodné,
zda pomůžeš mu, aby spása svitla nám,
45 neb zahyne-li otec, padneme i my,
však zachrání-li život, smrti uniknem.

HYLLOS

Já půjdu, matko. Kdybych božských výroků
znal smysl dřív, už dávno bych byl u otce.
Však běžný otcův osud důvod neskýtal
se napřed o něj bát a přespříliš mít strach.
90 Teď ale, když to vím, už nezanedbám nic,
jen abych o něm celou pravdu vyzvěděl.

DÉIANEIRA

Tak, synu, jdi! Byť zvíme později, že tam
se otcí dobře vede, ziskem je ta zvěst.

Zleva nastupuje

SBOR

Skladují

35 Ty, jež noc třpytivá
rodí, když skonává,
a jež zas na lůžko klade,
Hélie, sluneční bože,

Hélie zářící, zvěstuj mi, prosím,
kdeže syn Alkménin, (Horalán)

100 kde as mi mešká,
ty slunce zářící
jak plamen blesku!
Vidíš ho v úvalu
při mořském pobřeží,
105 či ho kraj východní skrývá,
anebo západ? Ó pověz mi ty,
jenž nejlépe vidíš!

*nabýváje
nadeje*

Vždyť se dovídám, že Déianeira,
o níž se zápasy vedly,
110 teď láskou nemocná,
jak ptáče ubohé
touhu vyschlých očí
nemůže ukojit,
ve stálé paměti živí
115 pro odchod manželův strach,
prázdné manželské lůžko
na myslí jí táne,
trápí se nešťastná, trápí a čeká
na bědný osud.

*1 EPEISODION**141-496*

120 Jako as vidíš, že nezdolný Notos
neb Boreás zmítá
vlnami na širém moři
nahoru, dolů,
tak též Héraklův život
125 bohatý strastmi
do moře vrhá a zase ho vynáší
jak hladina
Krétského moře.
Však některý z bohů

130 chrání ho úrazů všech
a nedá mu vstoupit
v Hádovo sídlo.

Proto tě pokárat chci,
sic vlídně,

135 však s výčitkou přece:
nesmíš se nikdy, to věz,
vší dobré naděje vzdávat.
Vždyť ani Kronovec

vládnoucí všemu
140 nedopřál lidem
život bezbolestný.
Bolest i radost všem střídavě dává
Medvědí hvězda
kroužící trvale v kruhu.

145 Netrvá lidem
noc hvězdnatá stále,
bohatství též ne, ni záhubný osud.
Rychle k nám přichází radost i nouze,
brzy však mizí.

150 Proto ti radím: i ty se,
královno,
trvale k naději upni!
Vždyť kdopak kdy viděl, že Zeus
o svoje děti by nedbal?

DÉIANEIRA k náčelnici sboru

155 Tys přišla, jak se zdá, když o mých útrapách
jsi zvěděla. Jak já se v srdci soužím, kéž
ty nezakusíš sama! Dodnes neznáš to.
Vždyť na takových místech mládež vyrůstá,
kde úpal sluneční ni přival vod ni van

160 všech vichrů nezmítá jí nikdy — v rozkoších
a bez útrap se baví do chvíle, kdy již
se nezve pannou dívka, nýbrž manželkou,
a v noci přijímá i podíl v starostech,
kdy o muže se bojí nebo o děti.

165 Pak poznala by mnohá, hledíc na svůj stav,
jak velikými strastmi já jsem stíhána.
Už pro nesčetná hoře plakala jsem, je
však jedno, pro něž nikdy dříve — povím hned.

Když na poslední cestu vládce Héraklés
170 se chystal z domova, tu v sídle zanechal
mí starou destičku, v níž napsal vůli svou.
Dřív netroufal si nikdy mi to oznámit,
ač v mnohý zápas zlý se pustil: z domova
přec jednat odcházel, ne žalně umírat.

175 A nyní určil mi, jak neměl by dál žít,
můj podíl manželský a určil též, jak má
zem otcovská se dětem rozdělit, a sám
i čas už stanovil: když bude v cizině
dlít po svém odchodu již patnáct měsíců,

180 že buď mu souzeno je zemřít v onen čas,
buď hranici té doby šťastně uniknout
a bez zármutku potom žít již v budoucnu.
Tak bozi určili, jak říkal, aby tím
se Héraklovy práce mohly ukončit,

185 jak kdysi starý Diův dub mu v Dódóně
to hlasem zvěstoval dvou věštných holubic.
Tak neomylně se s tou věštbou shoduje
čas nynější, že nutně se to vyplní.

Tak z lahodného spánku často, družky mé,
190 já strachem vyskočím a trnu, že snad mám
být navždy bez manžela, nejlepšího z všech.

Přichází posel

NÁČELNICE SBORU

Tak nemluv teď! Jak vidím, přichází sem muž,
je ověnčen a nese zprávu radostnou.

POSEL *vstupuje z levé strany*

195 Má paní Déianeiro! První zbavím tě
svou zvěstí všeho strachu. Věz, že Alkménin
syn žije! Zvítězil a z boje přivádí
část kořisti — to zdejší bohům za obět.

DÉIANEIRA

Ach, starče, jakou zprávu jsi mi oznámil?

POSEL

200 Že brzy se ti zjeví v domě, paní má,
tvůj manžel vytoužený s mocí vítěznou.

DÉIANEIRA

A od koho to z města víš, či z venkova?

POSEL

205 Tam na výslunné louce Lichás hlasatel
to lidem zvěstuje. Já slyšel to a hned
jsem odešel — chci první ti to oznámit,
tím zjednat si tvůj vděk a také získat cos.

DÉIANEIRA

Když dobrou zprávu má, proč nepřichází sám?

POSEL

Má, paní, mnoho obtíží: lid mélijský
ho kolem obstoupil a ze všech stran se ptá
a vykročit mu brání. Každý touží z nich

210 vše zvědět — nevzdá se dřív touhy, dokavad
sám neuslyší všechno podle libosti.
Tak on, ač nechce, dlí tam s těmi chtivými,
však maličko, a spatříš ho tu před sebou.

DÉIANEIRA

215 Ó Die, vládce oitských nepožatých luk,
teď konečně jsi přec nám dopřál radosti!
Nuž zaplesejte, ženy v domě i vy, co
jste venku, že se těším ze slunce, jež mi
z té nečekané zprávy vzešlo právě teď.

SBOR (*taneční píseň*)

Nechat se rozjásá manželský dům,
220 okolo krbu ať znějí
dívek a jinochů písň
slavící zachránce Foiba
s překrásným toulcem.
Vy, dívčiny, už spusťte
225 pajánu, pajánu veselý zpěv,
nechat je slavena i sestra Artemis
s pochodní v každé ruce,
ta lovkyně srnců,
i okolní nymfy.

230 Já poskočím a neodhodím
tvoju flétnu,
vládce mého srdce.
Hleď,hleď, mě v nadšení
strhuje už břechtan,
235 hejsa, hejsa,
a k ztřeštěnému tanci
o závod.
Hejsa, hejsa, paján!
Pohleď, drahá paní,

240 už před očima vidíš, že se k nám
blíží ten zástup!

*Přichází Lichás a za ním hlouček zajatých mladých žen,
mezi nimi též Iolé — mlá*

DÉIANEIRA

Už vidím, milé ženy, očím pozorným
to neušlo, už průvod jasně spatřuji.

245 Buď po čase tak dlouhém vítán hlasatel,
ať nese-li mi také radostného cos!

LICHÁS

Však jdeme s dobrou, paní; dobře uvítat
nás slušno po zásluze, vždyť se muži má
vždy za proslulé činy dostat pěkných slov.

DÉIANEIRA

250 Ó nejmilejší z lidí! Nejdřív sděl, co já
chci nejdřív: zda se živ mi vrací Héraklés.

LICHÁS

Já aspoň jsem ho v plné síle opouštěl,
jen kvetl zdravím, nebyl stížen nemocí.

DÉIANEIRA

A řekni, kde: zda v cizině či ve vlasti?

LICHÁS

255 Daň z plodin na eubojském mysu určuje
a kénajskému Diu staví oltáře.

DÉIANEIRA

To plní slib, či podle věštby nějaké?

LICHÁS

To slib byl. Až prý brannou mocí vyvrátí
a zničí město-žen, jež vidíš před sebou.

DÉIANEIRA

260 Či, probůh, jsou ty ženy a kdo? Jsou k lítosti,
ať neklame-li mne ten jejich osud zlý.

LICHÁS

Když Eurytovo město vyvrátil, ty on
si vybral za kořist a bohům k obsluze.

DÉIANEIRA

Což při tomto jen městě po ten dlouhý čas
dnů nesčíslný počet musel prodlévat?

LICHÁS

265 Ach ne, on větším dílem v lýdském území
byl vázán, sám jak tvrdí, ne však svobodný,
leč prodaný. Má řeč však nesmí, paní, ti
v tom budit nelibost, kde Zeus je průvodcem.
Tak on byl prodán Omfale, té barbarce,
270 rok celý u ní sloužil, jak to tvrdí sám.
A tak ho v srdci hryzlo, že byl zneuctěn,
že slibem přísežným se sám pak zavázal,
že původce té trýzně ještě uvrhne
i se ženou a s dětmi v jařmo otrocké.
275 A nezrušil své slovo. Když zas volný byl,
tu sebral cizí vojsko, podnik výpravu
s ním k Eurytovu městu; toho jediným
zval viníkem svých strastí, z lidí jeho jen.

280 Když k domácímu krbu k němu Héraklés
jak přítel hostinný kdys přišel, silně naň
se slovy obořil a silně srdcem zlým:
„Sic v rukou střely máš, jimž nelze uniknout,
však mými syny byl jsi v střelbě předstižen
a týrán byls jak otrok, ne muž svobodný.“

285 Když při hostině vínem Héraklés byl zpit,
jej z domu vyhodil. Rek hněvem plál, a když
zas přišel Ífitos až k stráni tírynthské,
kde pátral po svých koních z pastvy zaběhlých,
a jinam oči, jinam mysl upínal,
290 jej Héraklés svrh dolů z vršku skaliska.
A pro ten čin se Zeus, ten otec Olympský,
jenž vládne všemu světu, na něj rozhněval
a na prodej ho určil, neboť nesnesl,
že lstí se odvážil ho zabít, když byl sám
295 a bezbranný; neb kdyby zjevně byl se mstil,
Zeus odpustil by býval právem vítězi.
Však zpupnost nemilují ani bohové!
Tak ti, co jazykem se vynášeli zlým,
již sami všichni bydlí v říši Hádově
300 a město zotročeno. Ženy, které zříš,
své štěstí změnily za život neblahý
a k tobě jdou. Choť tvůj mi tak to přikázal,
a já, vždy jemu věrný, všechno splňuji.
A čekej, že on sám sem přijde, jakmile
305 jen za dobytí města Diu Ochránci
vzdá oběť posvátnou. A toto zajisté
z tak mnoha krásných slov je nejmilejší zvěst.

NÁČELNICE SBORU

Má paní, radostí tě zřejmě plní teď,
co právě vidíš, i co víš už z doslechu.

DÉLANEIRA

310 Jak bych se netěšila z celé duše své,
když slyším, kterak šťastně muž můj pořídil?
Má radost, jeho zdar se nutně shodují.
A přece, kdo se dobře dívá, musí se
bát o šťastného, aby časem neklesl.

315 Mě ovšem hrozná žalost jala, družky mé,
z těch žen, jež nešťastné tu vidím v cizině,
tak bez domova, bez rodičů zmítané;
ty jistě pocházejí z mužů svobodných,
však v této chvíli vedou život otrocký.

320 Ó Die Vítězný! Kéž nikdy nespátřím
tě takto zachovat se k mému potomstvu,
a stihneš-li je něčím, kéž už nežiju!
Když vidím tyto ženy, jsem tak zděšena!

K Iole

Kdo jsi, ty přenešťastná, a tak mladičká?
325 Jsi panna nebo matka? Toho napohled
jsi všeho neznalá a z rodu vzácného.

Iolé mlčí

Nuž, Licho, čípak as je tato cizinka?
Kdo matka její, který otec zplodil ji?
Nu pověz! Té já ze všech nejvíc lituji,
330 neb vidím, jak si moudře vede, jediná!

LICHÁS v rozpacích

Což já to vím? Proč mne se tážeš? Patrně
z těch všech ta dívka není rodem nejnižší.

DÉLANEIRA

Snad z vladařů? Či dcerou Eurytovou je?

LICHÁS

To nevím, vždyť jsem po tom příliš nepátral.

DÉIANEIRA

335 Ni jméno od ostatních cestou nezvědělš?

LICHÁS

To vůbec ne — já mlčky konal úkol svůj.

DÉIANEIRA *k. Iole*

Pak ty nám sama pověz, nešťastná, kdo jsi!

LICHÁS

Však stejně jako dřív, jak zdá se, nikterak
svůj jazyk nerozváže, neboť jiného
340 nic neříkala, ani méně, ani víc:
jen nad tíhou své sudby stále nařiká,
a od té chvíle už jen pláče, ubohá,
co opustila vlast svou, větrem šlehanou.
Zlý osud je to pro ni, soucit vzbuzuje.

DÉIANEIRA

345 Nuž nechte ji a tak ať vchází do domu,
jak jí to nejmilejší. K strastem, které má,
z mé strany nepocítí dvojí zármutek,
vždyť stačí ten, co má. Teď všichni do domu
už pojďme, abys ty moh' spěchat, kam sám chceš,
350 a já zas pořádala správně domácnost.

*Lichás se zajatými ženami odchází. Déianeira chce jít
za nimi, ale zadržá ji*

POSEL

Jen počkej chvíli zde, ať beze svědků zvíš,
co za ženy to vedeš nyní do domu,
a o čem neslyšelas, ač to vědět máš.
Vždyť dokonale zpraven o tom všem jsem já.

DÉIANEIRA

355 Co je to? Pročpak se mi stavíš do cesty?

POSEL

Jen stůj a poslyš, neboť ani dřív jsi zde
řeč marnou neslyšela, ani věru teď.

DÉIANEIRA

Zda tedy nazpět mám ty ženy zavolat,
či chceš to mně jen povědět a dívkám zde?

POSEL

360 Lze tobě to a dívkám říci, tam ty nech!

DÉIANEIRA

Již odešli, a proto volně nyní mluv.

POSEL

Co sdělil ti ten člověk, z toho pravdivě
nic neřekl, jak měl, a budto prohaným
je poslem teď, neb dřív už nebyl poctivý.

DÉIANEIRA

365 Co pravíš? Zřetelně mi pověz vše, co víš,
vždyť co jsi právě řekl, je mi nejasné.

POSEL

370 Já slyšel, jak ten člověk dříve vyprávěl
(a bylo přítom mnoho svědků), že tvůj choť
jen kvůli dívce zabil Euryta a též
smet' strmou Oichalii. Eros jediný
prý z bohů přiměl ho k té výpravě a ne
snad služba s obtížemi Lýdům, Omfale,

ne Ífitova smrt, jež svrhl ze skály;
to Lichás zatajil a mluví naopak.

375 Když nepřemluvil otce dívky, aby mu
ji dal, a manžel tvůj v ní tajně získal choť,
on nepatrnou pak si smyslíl příčinu,
táh's vojskem na vlast její, v které Eurytos,
jak Lichás řekl, pánem byl a vládařem.

380 I zabil otce dívky, město vyvrátil;
a teď jak vidíš, paní, choť tvůj přichází,
ne bez úmyslu ji sem domů posílá,
a ne jak otrokyni! To přec nečekej,
to není možné, vždyť je touhou roznícen!

385 Já rozhodl se tedy vše ti oznámit,
co od něho jsem, paní, zvěděl náhodou.
To z Tráchíťanů mnozí slyšeli jak já
již v onom shluku lidí — lze ho usvědčit.
A jestli ti snad mluvím věci nemilé,
390 pak lituji; však co jsem řekl, pravda je.

DÉIANEIRA

Já přenešťastná, žel! Kam jsem se dostala?
Nic netuším, ach, jakou trýzeň pod střechem
jsem vzala, ubohá! Zda nemá jméno snad
ta dívka, jak se zapřísahal průvodce?

POSEL

395 Ta oslňuje velmi krásou, vzhledem svým,
vždyť původem je dcera krále Euryta
a Iolé se zve. On její rodokmen
ti nesdílel — nu ovšem, „po něm nepátral“.

NÁČELNICE SBORU

400 Ať zhynou zločinci! Ne všichni, hlavně ten,
kdo tajně páchá skutky zcela nevhodné.

DÉIANEIRA

Ach, co mám, ženy, dělat? Vždyť jsem zprávami,
jež přišly v této chvíli, zcela bez sebe!

NÁČELNICE SBORU

Jen jdi a Lichy vyptej se, snad řekl by
ti pravdu, chceš-li ho tu přísně vyslýchat.

DÉIANEIRA

405 Nuž půjdu, neboť věru mluvíš rozumně.

POSEL

A já mám čekat zde? Či co si počít mám?

DÉIANEIRA

Jen počkej, vždyť ten muž, ač nebyl přivolán,
sám o své vůli z domu přichází sem k nám.

LICHÁS vychází z domu

410 Ó paní, sděl mi, co mám Hérakleovi
říci, neb jak vidíš, jsem už na cestě.

DÉIANEIRA

Jak rychle odtud kvapíš, ač jsi přišel k nám
tak pozdě, než jsme mohli obnovit zas řeč.

LICHÁS

Však chceš-li něco zvědět, k službám jsem ti zde.

DÉIANEIRA

Zda nejryzejší pravdu chceš nám vyjevit?

LICHÁS

415 Buď svědkem velký Zeus! Vše povím, co sám vím.

DÉIANEIRA

Kdo tedy je ta žena, kterou přivedls?

LICHÁS

Je z Euboie, však původ říci nejsem s to.

POSEL

Hleď sem, ty!... Ke komu (co myslíš) promlouváš?

LICHÁS

A ty zas — k čemu dals mi tuto otázku?

POSEL

420 Jen směle odpověz mi, víš-li, nač se ptám.

LICHÁS

To k mocné Déianeře, dceři Oinea
a Héraklově choti, neklame-li mě
zrak lichým mámením, k své paní promlouvám.

POSEL

Jen to jsem chtěl, jen to chci zvědět od tebe!
425 Že je tvá paní, říkáš?

LICHÁS

Vskutku je to tak!

POSEL

Co tedy? Jakého as trestu hoden jsi,
když shledá se, žes nebyl k ní dost upřímný?

LICHÁS

Že neupřímný? Jaké chystáš úklady?

POSEL

430 Já žádné. Zato ty je zřejmě strojíš sám.

LICHÁS

Už jdu — tak dlouho tě já blázen poslouchám!

POSEL

Ach ne! Dřív na otázku stručně odpověz!

LICHÁS

Jen mluv, co žádáš, neboť mlčet neumíš.

POSEL

435 Tu dívku zajatou, cos přived do domu,
ty víš přec o ní!

LICHÁS

Vím, však proč se na to ptáš?

POSEL

Zda neříkal jsi o té dívce neznámé,
že Eurytovu dceru vedeš, Iolu?

LICHÁS

440 A před kterými lidmi? Kdo a odkud je,
kdo dosvědčí, že sám to slyšel ode mne?

POSEL

Před množstvím občanů. To v sněmu hromadném
přec velký zástup Tráchíňanů vyslechl!

LICHÁS

Já říkal: z doslechu! To není jedno říct
jen mínění, neb mít v čem plnou jistotu.

POSEL

445 Nu jaké mínění? Což nepřisahal jsi,
že Héraklovi za choť vedeš ji — či ne?

LICHÁS *k Déianeře*

Já za choť? Milá paní, řekni, pro bohy,
kdo tento cizinec, kdo asi je?

POSEL

Je ten,
kdo slyšel sám, že láska k dívce zničila
480 to celé město — nesmetla je Lýďanka,
leč zjevná láska k této cizí dívčině.

LICHÁS

Ach, paní, ať jde pryč ten člověk! Moudrý muž
přec nemá takto tlachat s mužem bláznivým.

DÉIANEIRA

Nic při Diovi, který blesky vysílá
495 z hor oitských lesnatých, jen nic mi nezatají!
Vždyť nemáš mluvit k ženě špatné, ani k té,
jež neznala by lidi, to, že nemohou
se těšit trvale a lpět na věcech týchž.
Kdo proti Erótovi staví se a chce
490 se v zápase s ním utkat, není rozumný.
Vždyť ten i bohům vládne podle vůle své,
i mně — a jako mně jak jiné nevlád' by?
A kdybych svému muži, stíženému tou
zlou „chorobou“, snad lála, nebo ženě, jež
465 tím spoluvinna je, pak šlela bych zle;
v tom hanebného, zlého není pro mne nic.
Nic z toho! Lžeš-li však, jím takto poučen,
tím nepěkně se ovšem učíš výuce;

2. epizoda
539-632

však cvičíš-li se sám v tom takto, objevíš,
470 žeš špatný člověk, i když chceš být šlechetný.
Nuž pověz plnou pravdu! Hanba veliká,
muž svobodný když pak je lhářem nazýván.
A abys mi to ztajil, to nemožné je přec!
Vždyť mnohým jsi to řek' — a ti to sdělí mně.

475 A jestliže se bojíš, strach máš neprávem,
vždyť nevyzvědět vše, to soužilo by mne.
Je-hrozné vědět to? Což měl snad přčetné
i jiné milenky už dřív jen Héraklés?

A přece zlého slova ani pohany
490 z nich neslyšela z úst mých žádná, ani ta,
byť roztála se láskou, neboť právě jí
jsem litovala nejvíc, když jsem spatřila,
že krása zničila jí život bezděky,
že v zkázu uvrhla a v otroctví svou zem

485 ta nešťastná! Nu budiž, stalo se a vše
ať vítr odnese! Však tobě radím já:
buď k jiným lhářem, ke mně vždy však upřímným!

NÁČELNICE SBORU

Slyš radu šlechetnou, té paní v budoucnu
nic nevyčítej, takto získáš i můj vděk.

LICHÁS

490 Tak tedy, milá paní, když teď poznávám,
že znalá lidských chyb přec smýšlíš po lidsku,
nic neskryji a celou pravdu povím ti.
Je vskutku to, jak tento člověk vyprávěl.
Kdys Héraklea jala touha nezakrotná
495 k té dívce — kvůli ní jen s velkou záhubou
vlast její Oichalie byla zničena.
A to (neb nutno mluvit v jeho prospěch též)
on nepřikázal skrývat, nikdy nepopřel;

500 já sám se, paní, bál, svou řečí abych snad
tvé srdce nezkrušil, a proto chybil jsem,
ač pokládáš-li sama tohle za chybu.
A protože teď celou věc i důvod znáš,
pak z lásky k němu a k sobě zároveň
tu dívku v lásce měj a neochvějně splň
505 i všechna slova, co jsi o ní pronesla.
Ač ve všem ostatním je choť tvůj vítězem,
jen láska k dívce té ho zcela přemohla.

DÉIANEIRA

510 Vždyť takto smýšlím též a tak to udělám,
tu vplíživší se nemoc sama nezhorším,
v boj zlý se s bohy nedám. Pojďme do domu,
tam vyslechněš mé vzkazy, jež mu vyřídíš,
a dary, jak je nutné, rovnocenné tvým,
též přijmeš — není slušné s prázdnou vracet se,
když s průvodem tak četným zavítal jsi k nám.

PRVNÍ POLOSBOR

515 Afrodíté vždy si velké vítězství
z boje odnáší.
Bohy pomínu, nevyličím, jak
Dia ošálila, Háda v temnotách,
neb Poseidóna, který zemí otrásá.
520 Když zatoužili ale
ti dva siláci
tu dívku za choť získat,
prach vysoko se zdvíhal
k nebi, na sta ran
525 padlo v tom zápase těžkém.

DRUHÝ POLOSBOR

Silný bůh řeky byl první z nich,

netvor čtyrnohý, býčí rohy
vysoko na čele měl,
byl z města u ústí Achelóu.
530 Z Bakchových Théb zas Héraklés přišel,
mával svým zahnutým lukem,
kyjem a kopími, silný syn Diův.
Z touhy po nevěstě tenkrát střetli se
v boji urputném.
535 Afrodíté sama však mešká na bojišti,
chystá slastné lůžko a jen sama vládne.

SBOR

Zvonily tam šípy, pěsti duněly,
praskot býčích rohů
v zápas zazníval.
540 Střídavě se oba drali do výše.
Zhoubné rány do čel přitom padaly,
jeden sok i druhý sténal žalostně.
Mezitím ta dívka sličná, krásnooká,
do dálky zářící,
545 seděla na stráni,
čekala s touhou, kdo jí bude chotěm.
A já to povím, jak bych při tom byl:
tu nevěstino oko, podnět k zápasu,
čeká plné žalu.
550 Znenadání sama, jak jalůvka sirá,
musí již opustit matku...

*Déianeira se vrací z domu. Za ní jde služka
se zavřenou schránkou*

DÉIANEIRA

Co zatím v domě, družky, k dívkám zajatým
host před odchodem ještě promlouvá, já k vám
jsem tajně vyšla z dveří, abych sdělila,

550 jak zchystala jsem všechno tajně, a též vám si přitom posteskla, jak trpím nesmírně. Já přijala tu dívku — ne, již nevěstu jak břímě námořník, a za svou dobrotu mám potupnou to odměnu. Jsme nyní dvě 560 a pod příkrývkou jednou obě čekáme, až obejme nás v lásce. Takto Héraklés, ježž věrným jsem a dobrým nazývala dřív, se odměnil, že dlouho střežila jsem dům. Já nedovedu přec se hněvat na něho, 565 když churaví tak velmi touto „chorobou“; však bydlet spolu s ní (ach, která žena by to, mohla!) — v manželství s ním stejném obcovat? Vždyť vidím, jak se její mládí rozvíjí, mé ale vadne. Zrak rád uchvacuje květ, 570 jenž bují — před vadnoucím prchá, uniká. Mám z toho strach, že bude Héraklés se zvát mým chotěm, že však bude srdcem k mladší lnout. Vsať nesluší se hněvat ženě rozumné, 575 jak prohlásila jsem; teď, družky, povím vám, jak žalostný mám žal. Já dávno od zvěra jsem dárek dostala a v schránce kovové jej uschovaný mám; ten od Kentaura Nessa jsem dostala jak dívka, ranou smrtelnou 580 když hynul. Tento zvěr kdys lidi přenášel tam přes hluboké proudy řeky Euénu, jen pomocí svých rukou (za mzdu): k přepravě ni vesel neužíval, ni plachet korábu.

Když z otcovského domu s Hérakleem šla jsem jako nevěsta, i mne vzal na záda; již vprostřed proudu byl, když chtivou rukou se 585 mne dotkl nestoudně. Já vykřikla a chot se rychle obrátil a vyslal pravičí

svůj opeřený šíp — ten jemu do prsou a do plic zasvištěl. Jen tolik řekl zvěr, 590 když zmíral již: „Ó dcero starce Oinea, jen poslechni a budeš mít pak užitek z mých služeb, že jsem tebe nes' jak poslední. Když kolem rány mé si sejmeš sedlou krev, kde černým jedem svým kdys hydra lerenská šíp vniklý napustila, kouzlem bude ti 595 ta krev — tou Héraklovo srdce nakloníš si tak, že k žádné ženě, kterou uvidí, již nevzplane víc láskou, nežli k tobě vzplál. To kmitlo myslí, družky: zemřel zvěr a dar já uzavřený v domě bděle chovala, 600 jím napustila šat a učinila vše, co radil zaživa. Teď vše je hotovo. Já neznalá jsem čarů, ani nechci se jim naučit — mám odpor k ženám čarovným. Vsať abych kouzlem lásky dívku přemohla 605 a připoutala opět k sobě Hérakla, jsem nastrojila toto, pakli nezdám se snad pošetile jednat — jinak ustanu.

NÁČELNICE SBORU

Vsať máš-li nějakou v čin onen důvěru, tvůj úmysl, jak zdá se, není nevhodný.

DÉIANEIRA

610 S mou důvěrou je tak to: mám jen tušení, však zkoušku doposud jsem nevykonala.

NÁČELNICE SBORU

Máš znát to podle skutku: mít jen domnění, že znáš cos, liché je, než to vyzkoumáš.

DÉIANEIRA

615 Však brzy se to dovím. Vidím Licha už
jít z domu — rychle přijde. Jenom ukryjte
vy dobře tajný čin. Když jednáš v temnotě,
byť hanebně, přec neupadneš v potupu.

LICHÁS přistoupí k Déianeře

Co dělat, Oineova dcero, řekni mi!
Já dlouho jsem tam dlel, jsem velmi opožděn.

DÉIANEIRA

620 To právě tady chystám, Licho, pro tebe,
cos zatím s cizinkami uvnitř rozmlouval;
šat jemně setkaný zde máš a dones jej
jak dáreček z mé ruky mému manželu.

625 Až podáš mu ho, řekni, z lidí nikdo dřív
než on ať neoblékne na sebe ten šat,
těž sluneční ať svit ho dřívě nespatri,
ni posvátný ten háj, ni oheň na krbu:
ať teprv sám, až zjevně stane před lidem,
v den býčích obětí jej bohům ukáže!

630 Vždyť tento slib jsem dala: jestli spatřím jej
se bez pohromy vracet, neb to uslyším,
v ten šat ho řádně obléknu a před bohy
se zjeví v skvělém rouše, skvělý obětník.

635 I znak jsem připojila: jak on uvidí
mou pečeť, pozná hned, že dárek ode mne.
Už jdi a především měj příkaz na mysli
a nechtěj jako posel konat víc, než máš.
Pak hleď jen, aby jeho přízeň spojila
se s mou a ukázala se ti dvojitou!

LICHÁS

640 Vždyť jestli úkol Hermův správně provádím,

pak nezklam tu tě nikdy, abych schránku tu,
jak je, mu nedones a nevyřídil též
i svěřený tvůj vzkaz, jak, paní, přeješ si.

DÉIANEIRA

645 Už můžeš jít, neb dobře rozpoznal jsi sám,
jak všechno v našem domě právě probíhá.

LICHÁS

Že dobře, vím, a věrně též to oznámím.

DÉIANEIRA

I to víš jistě, viděls, jak jsem pozvala
a přijala k nám vlídně cizí dívčinu.

LICHÁS

Až radostí mi srdce zcela užaslo.

DÉIANEIRA

650 Co jiného bys řekl? Vždyť se obávám,
že dřív bys mohl o mé touze hovořit,
než zviš, zda také v dálce touží po mně on.

Déianeira se vrací domů, Lichás odchází se schránkou

SBOR

655 Vězte všichni vy, kteří bydlíte
u teplých skalních zdrojů
nad mořským zálivem,
na návrších oitských nebo uprostřed
blíž vody melidské
a na březích Panny s šípy zlatými,
kde konají se sněmy
660 pylských občanů:

*no mch
o alian*

nám flétna s krásným hlasem

se brzy navrátí

a nebude znít smutně,

nýbrž jasným zvukem

sboru božských Múz.

Héraklés, ten Diův syn a Alkménin,

domů pospíchá,

za svou zdatnost v boji

skvěle odměněn.

670 Přes rok zdržoval se v zemích za mořem,
v té dálce, odkud žádné zprávy nedával.

My čekali naň stále,

přenešťastná choť mu chřadla stále víc,

sžírala se v srdci nářkem přehořkým.

675 Ale nyní Arés, dříve rozlícen,

učinil již konec

všechněm trampotám.

Kéž přijde, přijde již!

Nechť koráb s mnoha vesly

680 mu nezastaví dřív,

než dopluje sem k městu,

až opustí ten ostrov,

kde při oběti dlí.

Ať odtamtud jde domů touhou naplněn,

685 ať obrátí se, oním kouzlem překonán,

jak předpověděl Nessos.

Přichází velmi vzrušená

Ach, ženy, jak se bojím, že jsem ve všem tom,
co konala jsem právě, překročila mez!

NÁČELNICE SBORU

Co je to, Déianeiro, dcero Oinea?

3 yem
663-820
TRÁCHÍŇANKY

DÉIANEIRA

690 Nic nevím, trnu však, zda se ukáže,
že velké zlo mi vzešlo z blahé naděje.

NÁČELNICE SBORU

Ne přece pro ten dar, jež má teď Héraklés!?

DÉIANEIRA

Tak jest! Já nikdy už, když věc je nejistá,
se neodvážím radit k činu smělému.

NÁČELNICE SBORU

695 Jen řekni, lze-li říci, z čehopak máš strach?

DÉIANEIRA

Cos zvláštního se stalo. Až to, ženy, vám
teď povím, vzbudí podiv neslychaná věc.

Neb vlna z krásné ovce, již jsem vtírala

v šat bílý, slavnostní, krev Kentaurovu, ta

700 mi zmizela, ač zde ji nezníčilo nic:

ta sžírala se sama, tratila se tak,

v troud na dlažbě se měníc. Všechno obširně

ti vyličím, ať zvíš, jak stal se tento div.

Já z naučení, jež mi tenkrát Kentaur dal,

705 když trpký šíp měl v boku, bolest zakoušel,

nic nepustila z myslí, návod chovala,

jak nesmyitelné písmo z desky kovové:

já — poučena — v skrytu kouzlo střežila,

kde netkl se ho oheň, ani slunce žár,

710 tak abych mohla čerstvým něco napustit.

To činila jsem, teď však úkol čekal již.

Já tajně v domě oděv vlnou natřela,

již vytrhla jsem chomáč ze své ovečky,

715 a složila jsem pěkně v dutou schránku dar,
šat nedotknutý sluncem, jak jste viděly.

Pak od vás domů jdu a uvidím tam zjev,
že vylicít ho nelze, ani pochopit.

720 Ten chomáč ovčí vlny, jímž jsem natřela
šat pro chotě, jsem stranou hodila, kde zář

naň slunce padala. A jak se zahříval,
v nic roztékal se, v prach se drobil na zemi

a přesně vypadal, jak kdybys piliny
kde spatřila, jež pila v dřevu vyhlodá.

725 Tak ležel rozpadlý. Však z místa, na němž tkvěl,
tam vřela hustá pěna v zmeti bublinek,

jak víno kvasící by v zářném podzimu
se na zem rozlévalo z révy Bakchovy.

I nevím, ubohá, co pomyslit si mám,
však vidím, že jsem tím čin hrozný spáchala.

730 Vždyť proč by zmírající Kentaur přízeň svou
mi projevil, když musel zemřít kvůli mně?

To nelze! On však toužil střelce zahubit
a mne chtěl ošálit. Ach, pozdě k poznání

735 já tomu docházím, když není pomoci.
Vždyť já ho nešťastná, já sama zahubím,

ač jestli nemýlím se ve svém úsudku.
Když vyletěl ten šíp, to vím, že ublížil

i bohu Cheirónovi, vždyť už dotekem
zvěř každou usmrtí. Když proklál Kentaura

740 a vnikl do něho jed krví zčernalý,
jak nezničí i chotě? To je názor můj.

Jsem rozhodnuta již: když manžel zahyne,
i já s ním zároveň touž ranou dokonám.

745 Vždyť se zlou pověstí přec nemohu žít já,
jež šlechtný svůj rod si cení nadevše.

NÁČELNICE SBORU

Však při poklescích nespáchaných vědomě
je mírný hněv — jen takový tě stihnout smí.

DÉIANEIRA

Kdo nemá účast na zlu, může tohle říct,
a komu žádná vina duši netíží.

NÁČELNICE SBORU

750 Snad přísluší ti o tom více nemluvit,
leč chceš-li svému synu něco sdělit. Ten
je zde, jenž otce hledat dříve odešel.

Vřítí se

HYLLOS

755 Jak ze tří věcí, matko, jednu bych si přál!
Buď abys nežila, neb jsi-li zdráva, kéž
jsi matkou jiného, neb srdce, které ty
teď máš, jsi vyměnila někde za lepší!

DÉIANEIRA

Čím vzbudila jsem, synu, tvoji nenávisť?

HYLLOS

Jen věz, že dnešní den jsi svého manžela
(já říkám mého otce!) zabila — to věz!

DÉIANEIRA

760 Ó běda, jaké slovo, synu, vypustils?

HYLLOS

To nesplněným stát se nemůže, neb kdo
by mohl zvrátit to, co se stalo již?

DÉIANEIRA

Cos řekl, synu, od koho ses tohle dověděl,
že přičítáš mi tenhle skutek žalostný?

HYLLOS

765 Sám očima jsem spatřil těžkou pohromu,
jež stihla otce — nevím ji jen z doslechu.

DÉIANEIRA

Kde s mužem mým ses potkal, kde jsi při něm stál?

HYLLOS

Vše musím říci, máš-li tomu rozumět.

770 Již Eurytovo slavné město rozbořil
a s kořistí se vracel v slávě vítěze;
je břeh tam obtékaný v zemi eubojské,
vrch zvaný Kénaion, kde otci Diovi
háj-měřil posvátný a stavěl oltáře.
Tam nejdřív jsem ho spatřil, touhu nasýtil.

775 Když k četným žertvám pak se chystal obětním,
tu přišel z domova náš Lichás, hlasatel,

a přinášel tvůj dar, ten oděv smrtící.

On oblékl si ho, jak nařídilas ty,

pak zabíjet šel dvanáct byků bezvadných

780 jak první kořist; přihnal všehovšudy sto
tam celkem rozmanitých žertev k oběti.

A nejdřív s dobrou myslí oběť začínal

a z-krásného se roucha těšil, ubožák;

když ze slavnostních kusů plamen krvavý

785 se roznítil a šlehal z dřeva smolného,

pot po těle mu vyvstal, těsně na bocích

šat přilnul ke všem údům, jak by přilepen

byl rukou dovednou; vráz kostmi projela
mu šhubající křeč a užírala ho

790 jak rozezlené zmije smrtonosný jed.

Vtom nešťastného Licha k sobě zavolal,

ač-nijak nebyl vinen tím tvým zločinem,

prý s jakým úskokem mu přinesl ten šat?!

Nic nevěděl ten chudák; řekl, že to je

800 tvůj dar, a to tak, jak tys ho poslala.

Jak uslyšel to on a svírající křeč

mu zachvátila plíce s krutou bolestí,

hned Licha za nohu chyt' v ohbí kotníku

a na skálu jím mrštil mořem obteklou.

805 Tu vystříkl mu z vlasů mozek bělavý

a z roztráštěné hlavy zároveň i krev.

Lid všechen zabědoval nárkem velikým,

že Héraklés tak šlel, ten že mrtev byl,

a netroufal si nikdo k němu přistoupit.

810

Hned na zem vrhl se, hned zas se vymrštil

a křičel, sténal; kolem skály duněly,

jak vrchy eubojské, tak hory v Lokridě.

Když zemdlel pak a dlouho, chudák, na zemi

se zmítal, dlouho křičel, nahlas bědoval

815 a klnul tvému lůžku, ženo nešťastná,

i že byl sňatkem spřízněn s Oineem a že

tím sňatkem uchystal si zkázu života,

vtom z kouře, jenž kol dýmal, stočil ztrhaný

svůj zrak a spatřil mne v tom četném zástupu,

820 jak slzím; na mne zřel a volal: „Synu můj,

jen přistup, neutíkej před mým neštěstím,

i kdybys musel zemřít, jako zemřu já;

ó prosím, odnes mě a polož nejlíp tam,

kde nikdo ze smrtelných by mě nespapřil;

825 a máš-li lítost, aspoň z této krajiny
co nejrychlej mě odnes, ať tu nezemřu!“

830 Tak přikázal a my ho na loď vložili
a stěží k této zemi jsme s ním připluli,
jak křičel v bolestech. Hned uvidíte ho
buď živého, neb navždy právě zhaslého.
Tak přistih' jsem tě, matko, v hrozném úmyslu
a činu proti otcí. Mstíci Erínys
ať s Dikou ztrestá tě! To prosím, mohu-li!
835 A mohu, neboť ty jsi právo zavrhla,
když ze všech nejlepšího muže zabilas —
už neuvidíš nikdy jemu rovného.

Déianeira zlomena odchází do domu

NÁČELNICE SBORU k Déianeře

Proč mlčky odcházíš? Což nevíš, mlčíš-li,
že se žalobcem sama sebe žaluješ?

HYLLOS

840 Ji nechte odcházet! Ať vítr příznivý
ji provází, když tak mi sama z očí jde.
Vždyť proč se jménem *matka* pyšní nadarmo,
když nic tu nekoná, co zdobí rodičku.
Ať jenom s klidem jde a oné radosti,
již skýtá mému otcí, sama zakusí!

Hyllos odchází do domu

SBOR

845 Hle, dívky, nyní postihl nás náhle
výrok božských úst,
jímž nás poučila věštba pradávna,
jež hlásala: Až mine úplných
dvanáct měsíců, syn Diův zcela pak
850 dojde poklidu a zbaví se všech strastí.

A nyní přímo vše se právě splňuje.
Jak člověk, jemuž zhasne
světlo života, mohl by, již mrtvý,
nadále být ve službě
855 strastné, lopotné?

Když Kentaurova lest, skrz naskrz úskočná,
v smrtelný mrak kouře mu zahalila bok
a zhoubný jed mu vnikl do údů,
jed-Smrti zplazený a lítou saní živý,
860 jak moh' by opět spatřit
svit slunce zítřejšího,
když obětí se stal té hydry přestrašné?
K tomu i ten šíp, jímž Nessos proklán byl,
vražedný, žhavý, spalující,
865 krutě ho mučí a bodá.

Nedovedla zvážit věštby, ubohá,
když viděla, jak žal se dere v její dům
z toho sniatku nového,
a Kentaurova rada v zhoubné rozmluvě
870 pohnula ji k činu.

V jak krutém bolu sténá,
jak čerstvou rosu slz,
tak hojně plynoucích,
nyní rozlévá!

875 Však osud již se blíží zcela nezvratně,
odhaluje ony velké útrapy
a úklad úskočný.
I nám proud horkých slz
se z očí řine též.

880 Jej, běda, stravuje jed tak strašlivý,
že ani nejlítější ze všech nepřatel
jej, Diova syna, reka zdatného,
tak nikdy nezranil.
Ó běda, ostrý oštěpe, černý, neblahý,

885 jenž jsi po vítězství dívku přivedl
sem k nám z Oichalie, města strmého,
jak je jasné, provedla
tiše tuto službu
zřejmě Afrodité!

PRVNÍ POLOSBOR

890 Zda mýlím se, či vskutku slyším nějaký
tu nářek, jenž se právě šíří po domě?
Co říci mám?

DRUHÝ POLOSBOR

Ne matně, nýbrž zle kdos křikem žalostným
tam kvílí — v domě se cos děje nového!

NÁČELNICE SBORU

895 Jen pohleď,
jak smutně k nám a se svraštělým obočím
jde stařena a chce nám něco oznámit.

Přichází

PĚSTOUNKA

Ó dívky, jak ten dar, jež Hérakleovi
byl poslán, způsobil nám velké trampoty!

NÁČELNICE SBORU

900 Co, stařeno, nám říkáš? Jakou novinku?

PĚSTOUNKA

Již odešla tou cestou Déianeira, již
jdou všichni naposled, aniž ušla krok.

NÁČELNICE SBORU

Což odešla jak mrtvá?

PĚSTOUNKA

Všechno slyšelas!

NÁČELNICE SBORU

905 Je mrtva, nešťastnice?

PĚSTOUNKA

Znovu slyšíš to.

NÁČELNICE SBORU

Ach, ubohá! A řekni, jakým způsobem?

PĚSTOUNKA

Čin krutý, strašlivý!

NÁČELNICE SBORU

Ach, řekni, ženo, nám,

910 jak osud zasáhl!

PĚSTOUNKA

Ta zabila se sama!

NÁČELNICE SBORU

Nemoc, šílenství,

zlou zbraň jí náhle
snad vtisklo do ruky?

915 Jak to myslila, že mohla jediná
smrt k smrti připojit?!

PĚSTOUNKA

Meče bodnutí — to sténání je zdroj.

NÁČELNICE SBORU

Tys, nešťastnice, zhlédla zoufalý ten čin?

PĚSTOUNKA

Zhlédla, vždyť jsem stále zcela nablízku.

NÁČELNICE SBORU

920 Jaký čin a jak? Nuže pověz to!

PĚSTOUNKA

Ta sama vlastní ruku vztáhla na sebe!

NÁČELNICE SBORU

Co říkáš?

PĚSTOUNKA

To, co jisté je.

NÁČELNICE SBORU

925 Zplodila, zplodila
ta nová nevěsta
našemu domu velkou pohromu.

PĚSTOUNKA

Ba velikou, však kdybys zblízka viděla,
co provedla, tím větší lítost měla bys.

NÁČELNICE SBORU

A k tomu ženská ruka měla odvalu?

PĚSTOUNKA

930 Toť hrozné! Až to zvíš, dáš mi za pravdu.
Když totiž vešla dovnitř domu samotná
a spatřila, jak ve dvoraně prostírá
syn otci měkké lůžko, než by vstříc mu šel,
tu skryla se, kde nikdo by ji nespatriil
935 a vrhala se s nárkem k tamním oltářům,

že zpustnou. Plakala, jak věci dotkla se,
jichž užívala dřív ta žena ubohá;
sem tam pak domem tékala, a jakmile
zrak na někoho z milých sluhů upřela,
940 tu s pláčem nešťastná se na něj dívala,
svůj krutý osud sama sobě značila,
že ztrácí syna Hylla s koncem života.

Když ustala pak v tom, tu náhle vidím ji,
jak spěchá do ložnice Hérakleovy.

945 Já v stínu ukryta jsem byla ve střehu;
tu vidím onu ženu, jak tam prostírá
a Héraklovo lůžko halí v pokrývky.
A jak to vykonala, vzhůru skočila
a vprostřed svatebního lože sedla si,
950 proud horkých slz tam lila a pak pronesla:
„Ach lůžko mé a komnato má svatební,
vám navždy dávám sbohem, nikdy tady už
mě nebudete vítat k spánku libému.“

Jen toto řekla, nato kvapnou rukou hned
955 si roucho rozepne, kde spona ze zlata
jí tkvěla na prsou, a celý levý bok
tím odhalila si až vzhůru k rameni.
Co stačila jsem, hned jsem kvapem běžela
a synu tě to hlásím, jež to chystala.

960 A co tak spěchám k němu a zas nazpět s ním,
vtom uvidím, že ona mečem dvousečným
v bok pod srdcem se bodla skrze bránci.
Syn spatřil to a zalkal: poznal, ubožák,
že způsobil ten skutek prechlivostí svou:
365 byl od domácích lidí pozdě poučen,
že spáchala to nechťic, zvěrem svedena.

970 I neustával v nářku nešťastný ten syn,
jen kvílel, k ní se vinul, líbal na ústa,
jí k boku tiskl bok, tam ležel, vzlykal jen,
že nerozvázně na ni svalil vinu zlou
a plakal, že je dvou teď zbaven životů,
otce též, i matky, naráz osiří.
Tak tomu je — a kdo v dva dni neb ještě víc
zde doufá s jistotou, ten pošetilý je.
975 Vždyť nikdo nemá z nás dřív zítřek zaručen,
než dokončíme šťastně dnešní den a noc.

Pěstounka odejde do domu

SBOR

980 Nad kým truchlit dříve,
kdo větší bolest má,
těžko, nešťastná, mohu rozhodnout.
To první víme, to se v domě událo,
to druhé tušíme a čekáme;
vědět i tušit — stejné obojí.
985 Kéž by náhle zavál vítr příznivý
a do daleké země odtud odnes mě,
abych přesilného syna Diova
nespatřila tu
a leknutím z té náhlé kořisti
tu nezemřela hrůzou.
990 Vždyť před dům v nezhojitelné
ho nesou bolesti,
hrůza hrůzoucí!

V dálce je vidět průvod nosičů

995 Už blízko je, ne v dálce,
proč jsem plakala jak slavík jasným hlasem.
Jakýs průvod cizích lidí přichází.
Kam jdou? Jak pozorně ho nesou,

jak tlumí láskyplně těžké kroky své,
jak by nesli přítele.
Ó žel, nesou ho, on však nemluví;
co o tom soudit? Zemřel,
1000 nebo jenom spí?

*Přichází Hyllos se starším mužem
a s průvodem služebníků. Nesou Héraklea na nosítkách*

HYLLOS

Jak lituji tě, otče,
jak želim ubohého!
Co strašného mě čeká?
Jak to snesu, běda!

STAŘEC

1005 Mlč, dítě, abys nevzbouřil
bol divý v zuřivé mysli otcovské.
Ač blížek smrti, žije. Zatni do rtů
zuby a jen mlč!

HYLLOS

Co říkáš, starče? Žije?

STAŘEC

1010 Přec ho nevzbudíš, když spánek pojal ho,
nedráždí, neštvi v něm
ten hrozný, zběsilý
účinek jedu, můj synu!

HYLLOS

1015 Jak na mně ale leží
nevýslovná tíha, jež srdce přemáhá!

HÉRAKLÉS *se probouzí*

Ach, Die!

Kam jsem se to dostal? U jakých to lidí
ležím, stále trýzněn zle
ostnem bolesti? Ach, já nešťastný!

1020 Jak šírají mě muka!

STAŘEC

Snad nyní pochopils, jak bylo výhodné
jen v mlčení se halit a nezaplašovat
spánek od hlavy,
ani z očních víček?

HYLLOS

1025 Já nemohu se ovládnout,
když vidím tuto trýzeň.

HÉRAKLÉS

Ó kénajský oltáři, kde obět já jsem vzdal,
a jak ses odvděčil

mně ubohému za to? Ach, Die!

1030 V jakou, v jakou hanbu jsi mě uvrhl?

Kéz já ubohý tě nikdy nespatriil,

ani vrchol mého šílenství,

jež nelze utlumit.

Kde je zařikávač, kde tak obratný

1035 je lékař, kromě Dia, jenž by dovedl

zahnat pouhým lékem tu mou chorobu?

V tom uviděl bych zázrak, div divů všech.

Zdvíhají ho!

Ach, ach!

Nechte mě, nechte mě, abych naposled

1040 já nešťastný si lehl!

K Hyllovi, jenž ho zdvíhá

Kam saháš? Jak mě kladeš?

Tím zničíš mě, ach, zničíš!

Co utichlo, tys zase probudil.

Ach ouvej, bolest zas mě svírá,

1045 zase proniká!

Ach, kdo jste vy a odkud,

nejbídnejší muži z všech Řeků, pro něž často
nešťastný jsem zmíral, když moře jsem a lesy
čistil, teď však nechce dát nikdo chorému

1050 oštěp nebo oheň jak splátku na pomoc.

Ach, ach!

Nepřistoupí nikdo hlavu srazit mi,

neskončí tu hrůzu?

Ach běda!

STAŘEC *k Hyllovi*

1055 Synu tohoto muže, s ním práce je o mnoho těžší
nad moje síly. Ty vezmi ho se mnou, vždyť bystré

tvé oko

zachrání spíš ho než já.

HYLLOS

I já se ho chápu již, ale

nemohu bolesti trapné mu z života zahnat neb zmírnit,
nijak mi není to možné — jen Zeus by to udělat mohl.

HÉRAKLÉS

1060 Kde, můj synu, kde jsi?

Takto uchop mne a takto podpírej!

Ach běda, ten zloduch!

Řadí, řadí zas strašlivý ten jed,

chce mě zahubit,

1065 Ta divoká nemoc nechce odejít.

Pallado, Pallado, trýzní mě to zase. Můj synu, ty se

smiluj nad otcem, meč vytras a mně jej
pod kost klíční vraz a ztiš mé útrapy,
vzbuzené tvou matkou bezbožnou.

1070 Kéž bych spatřil ji klesnout tak, jak ona
zničila dřív mne! Sladký ty Háde,
spřízněný s Diem,
již ke spánku mě ulož, ulož mě,
a kvapící záhubou znič mě,
1075 muže ubohého.

NÁČELNICE SBORU

Mráz přechází mě, milé dívky, slyším-li,
pán výtečný jak stíhán strastmi krutými.

HÉRAKLÉS

Ach, mnoho horkých trudů, nevýslovných jsem
já rukama i svými bedry vytrpěl!

1080 Však takový mi věru neurčila trud
ni Diova choť Hérá, krutý Eurystheus
až do dnešního dne, jak Oineovna lstná:
kol ramen přilehlou mě Lític tkaninou
tak obepjala, kterou musím zahynout.

1085 Tak k bokům přilnula a již povrchu
mi maso strávila a nyní k plicím se
a k tepnám dere, leptá je, již vysála
krev čerstvou z nich, mé tělo zcela zhubeno
tím neznatelným, skrytým poutem sepaté.

1090 To nezpůsobil mi ni oštěp při boji,
ni vojsko Gigantů kdys Zemí zrozené,
ni obludy svou silou, ani hellénský
neb barbarský ten kraj, jež jsem očistit
kdys přišel — ne, mě nyní žena zničila,

1095 jen pouhopouhá žena, bytost nemužná,
a sama, aniž na mne použila zbraň.

Ach, synu, doopravdy staň se synem mým
a přestaň vzdávat úctu jménu matčinu.

Sám vlastní rukou přiveď matku z domova,
1100 vlož mně ji do rukou, ať vidím zřetelně,
zda osud můj či její víc tě dojíhá,
a ať ji zohavím, jak sama zaslouží.
Jdi, synu, s odvahou! Mne přitom polituj,
ježž mnozí litují, vždyť nyní propukám
1105 jak dívka v pláč — a nikdo neřekl by snad,
že dřív mě viděl, muže, tak si počínat,
neb vždycky útrapy jsem snášel bez vzdechů —
rek kdysi takový teď ženou, ach, se stal!

A nyní přistup sem, blíž k otci postav se,
1110 a pohled, z jaké pohromy ty útrapy
mi vzešly — bez pokrývky ti je ukáží.

Odkryje se

Mou bídnou postavu ať všichni vidíte
a nešťastníka vizte, jak je žalostný.
Ach běda, ach já nešťastný!

1115 Teď právě začala zas pálit zhoubná křeč,
a projela mi hrudí — věru nenechá
mě bez útrap ta bídná nemoc hlodavá!
Ó vezmi si mě, Háde podsvětní,
sjeď na mne, blesku Diův!

1120 Jen mávni, vládce, mršti střelou hromovou
sem na mne, otče! Vždyť mě zase užírá,
zas propukla a bují. Ruce, ruce mé,
ach záda má i prsa, milá ramena!

1125 Lva nemejského kdys vy silou zmohly jste,
jenž bydlil tam a trýznil místní pastýře,
tak nepřístupný netvor, krutý, nevlídný:
též hydru lerenskou a zástup sveřepých,
tak zpupných Kentaurů a silných, dvojtvarých,

1130 i šelmu erymanthskou, trojhlavého psa
jsem v Hádu zhubil, syna hrozného Echidny
(to nezdolný byl netvor!), dále lítou saň —
sad zlatých jablek střežla v krajích nejzazších.

Já okusil i jiných trudů na tisíce,
však nikdo nepřekonal sílu rukou mých.

1135 Teď s bezvládnými údy a tak rozedrán
já ubohý jsem zničen slepým neštěstím
ach, já, jež zvali synem matky nejlepší,
jenž nebeského Dia potomkem jsem zván.

1140 To dobře vězte však: byt' byl bych pouhé nic,
a ani hnout se nemoh', pachatelku přec
i takto přemohu. Jen kéž by přišla sem
a poučena aby oznámila všem,
že živý jako mrtvý trestám zločince.

NÁČELNICE SBORU

1145 Ó bědné Řecko! Vidím, jaký zármutek
mít bude, pozbude-li muže tohoto.

HYLLOS

Když odmlčel ses, otče, čímž jsi poskytl
mi možnost odvětit, ač chorý, poslyš mě,
neb za to prosím, co mi právem náleží.

1150 Mně svěř se, ne však s hněvem, který v duši ti
teď hlodá; nepoznal bys, nad čím radovat
se toužíš, ani čím se marně sužuješ.

HÉRAKLÉS

Co chceš, mi sděl a přestaň! Vždyť jak churavý
již dlouho nechápu tvé řeči strojené.

HYLLOS

1155 Chci oznámit ti, co se stalo s matkou mou
teď právě a že bez úmyslu chybila.

HÉRAKLÉS

Ty zase, nezdárný, své matky vzpomínáš,
jež zahubila otce — mám to slyšet zas?

HYLLOS

S tou *tak* to vypadá, že nelze mlčet již.

HÉRAKLÉS

Ba nelze po tom všem, v čem pochybila dřív.

HYLLOS

1160 To neřekneš však po tom, co se stalo dnes!

HÉRAKLÉS

Nu mluv, však varuj se mi špatným ukázat!

HYLLOS

Tak mluvím: mrtva je — klesla před chvílí.

HÉRAKLÉS

Či rukou? Zvěstovals mi zázrak ošklivý.

HYLLOS

Ta sama klesla — nebyl cizí zásah zde.

HÉRAKLÉS

1165 Ta měla, bohužel, dřív zemřít rukou mou!

HYLLOS

Tvůj hněv by též se změnil, kdybys všechno znal!

HÉRAKLÉS

Tys začal závažně. Co míníš, řekni mi!

HYLLOS

Věc prostá: pochybila v touze po dobru.

HÉRAKLÉS

To, bídáku, čin dobrý — otce usmrtit?!

HYLLOS

1170 Ta v domnění, že kouzlo lásky zchystá ti,
jak spatřila tu dívku v domě, chybila.

HÉRAKLÉS

A kdo ji z Tráchíňanů takhle obloudil?

HYLLOS

Ji Kentaur Nessos dávno přemluvil, ať dá
ti kouzlo lásky, čímž zas vznítí touhu tvou.

HÉRAKLÉS

1175 Ach, ach já přenešťastný! Zmírám, ubožák!
Je konec, konec! Už mi slunce nesvítí,
ach, chápu už tu ránu, co nás zasáhla!
Jdi, synu, od té chvíle nemáš otce již.
Jdi sezvat všecken rod mi přátel pokrevných,
1180 jdi pozvat nešťastnici Alkménu, jež se
tak marně vzdala Diovi, ať poznáte
hlas božských věštek o mé smrti, jež znám já.

HYLLOS

Žel, matka není tu, ta právě v pobřežním
teď sídlí Tíryntu, a jedny z dětí svých
1185 tam vzala s sebou, o ně tam i pečuje,
druhé v městě Thébách bydlí, ať to víš!
Však je-li třeba, otče, něco vykonat,
tvůj rozkaz provedeme my, co tady jsme.

HÉRAKLÉS

Slyš tedy! Dospěls tam, kde nyní ukážeš,
1190 když synem mým se zveš, též jakým mužem jsi.
Já v dávných dobách dostal věštbu od otce,
že z mužů žijících mě nikdo nezhubí,
leč ten, kdo v Hádu dlí, sám již zhynulý.
To zvíře tedy, Kentaur, jak mi oznámil
1195 sám bůh, mě zabil živého, sám nebožtík.
A já ti zjevím věštbu navlas podobnou
a novou, jež se s onou starou shoduje:
když v horský Sellú háj jsem vstoupil, kteří spí
jen na zemi, tu věštbu jsem napsal na desku
1200 tam při otcově dubu mnohojazyčném:
ta hlásala, že v čase, jež teď prožívám,
se vyplní mi únik z daných svízelů,
a v tom jsem viděl svoje blaho — nebylo
však nic v tom jiného než tato moje smrt
1205 (vždyť nemůže se dostat trampot zemřelým!).
A že se to tak jasně, synu, shoduje,
je nutné, abys nyní byl mým spojencem
a nečekal, až ostře mluvit musel bych,
však pomáhal mi svolně, přitom zvolil si
1210 ten nejkrásnější zákon — otce poslouchat.

HYLLOS

Ach, trnu, otče, že jsem v slovní rozepři
se dostal, a co uznáš, rád to vykonám.

HÉRAKLÉS

Nuž nejdříve mi, synu, podej pravici.

HYLLOS

Proč slib tak závažný chceš na mně vymáhat?

HÉRAKLÉS

1215 Což nepodáš ji hned a neposlechněš mě?

HYLLOS

Hle, už ji vztahuji a nechci odmlouvat.

HÉRAKLÉS

Teď hlava mého otce Dia svědkem bud...

HYLLOS

že co mám vykonat? I to mi oznámíš?

HÉRAKLÉS

Že vyplníš mi úkol, jež ti uložím.

HYLLOS

1220 Já tedy přísahám a Zeus to dosvědčí!

HÉRAKLÉS

Však vyhneš-li se, sám si vypros hojnost muk.

HYLLOS

Ne muka, splním slib — však prosím o ně přec.

HÉRAKLÉS

Znáš tedy v Oitě Diův vrchol nejvyšší?

HYLLOS

Znám — při oběti často nahoře jsem stál.

HÉRAKLÉS

1225 Mé tělo musíš vlastní rukou pozvednout
a s kým si ze svých druhů nejvíc budeš přát,
až z dubů v hloubce vkořeněných mnoho dřev.pak nasekáš a mnoho planých, mohutných
těž oliv pokácíš, tam tělo mé pak vlož,
1220 dál žhoucí pochodeň si vezmi ze smrku
a spal je! Slzy, pláč ať se tě nezmocní,
a jsi-li syn můj, dílo bez slz, bez vzdechů
hleď vykonat, a ne-li, s těžkou kletbou svou
i v Hádu budu stále čekat na tebe!

HYLLOS

1235 Cos, běda, řekl, otče? Cos mi přikázal?

HÉRAKLÉS

Co vykonat se musí. Ne-li, jiného
kdes otce měj a nebuď dál mým synem zván!

HYLLOS

Ach třikrát, otče, žel! Vždyť k jakým skutkům ty
mě vyzýváš?! Mám tvým být vrahem úkladným?

HÉRAKLÉS

1240 To věru ne, jen lékařem mých bolestí
a hojitelem jediným mých útrap všech.

HYLLOS

Ják vyhojím tvé tělo, když ho sežehnu?

HÉRAKLÉS

Když toho děsíš se, pak ostatní mi splň!

HYLLOS

Tvé tělo odněst — tomu bránit nechci se.

HÉRAKLÉS

1245 I hranici mi zřídít, o níž mluvil jsem?

HYLLOS

Jen pokud sám se rukou netknu ničeho,
vše vykonám — z mé strany strádat nebudeš.

HÉRAKLÉS

Však postačí i toto. Ale přidavkem
vděk nevelký mi prokaž k jiným velikým.

HYLLOS

1250 Byť byl i velmi velký, přec jej vykonám.

HÉRAKLÉS

Tu dívku z rodu Eurytova přece znáš?

HYLLOS

To Iolu jsi mínil, jak se domnívám?

HÉRAKLÉS

Tys uhodl, a to ti, synu, ukládám:
když zbožným toužíš být a také přísahu
1255 mít v mysli, danou otci, po mé smrti si
tu dívku vezmi za choť — vyhov otci v tom!
Ať nikdo z lidí tu, jež k boku přilehla
mi v lásce, místo tebe za choť nepojme,
ty sám se o to lůžko, synu, postarej!

1260 To splň! Kdo ve velkých mě věcech poslechně,
však v malých zklame, ztrácí dřívější můj vděk.

HYLLOS

Ach běda, na chorého zlobit se je zlé,
kdo snes by ale vnímat tohle smýšlení?

HÉRAKLÉS

Ty mluvíš, jak bys nechtěl splnit příkaz můj!

HYLLOS

1265 Kdo tu, jež na svědomí smrt má matčinu
— jen ta a skrze ni tě stihlo krajní zlo —,
kdo tu by zvolil si, leč, že by pomsty duch
mu smysly pomátl? Radš, otče, zahynu,
než s nepřítelem úhlavním bych spolu žil.

HÉRAKLÉS

1270 Můj syn, jak zdá se, nesplní mi to, co chci,
ač zmírám; za to ale bohů prokletí
tě čeká, jestli snad mých neposlechněš slov.

HYLLOS

Žel, zřejmě brzo zjevíš, že jsi chorobný.

HÉRAKLÉS

Vždyť ty mou dřímající bolest burcuješ!

HYLLOS

1275 Já ubohý, jak ve velkých jsem rozpacích!

HÉRAKLÉS

Však nemusel bys být, jen otce poslechnout!

HYLLOS

Což mám si navyknout být, otče, bezbožný?

HÉRAKLÉS

Když potěšíš mé srdce, je to bezbožnost?

HYLLOS

To tedy opravdu mi kážeš vykonat?

HÉRAKLÉS

1280 Tak jest, a bohy k tomu volám za svědky.

HYLLOS

Nuž učiním a neodmítnu, bohům však
to ukáží jak skutek tvůj: snad, otče, se
zlým neukážu, jestli tebe poslechnu.

HÉRAKLÉS

1285 Řeč pěkně končíš, synu; rychle však též splň
svůj slib a na hranici dříve polož mne,
než křeč a bolest zlá mě opět zachvátí.
Nuž zvedněte mě spěšně, úleva to je
v mých strastech — závěrečný úděl života.

HYLLOS

1290 Však přání to ti splnit nic mi nebrání,
když, otče, kážeš to a na mne vymáháš.

Hyllos svolává nosiče. Objeví se Iolé s ostatními zajatci

HÉRAKLÉS

1295 Nežli nemoc má se opět rozbouří,
má duše otužilá, uzdu na ústa
jak ocel pevnou, jako kámen přilož si,
ztlum nářek hlasitý a měj se ochotně
bezděčný ten úkol splnit do konce.

HYLLOS

1300 Již zvedněte ho, druzi! Velké svědectví
mi dáte o těch věcech, velké též
i bohům svědectví, neboť jednání
i činy jejich sotva máte za moudré.
Ať otci vskutku jsou, ať otci zveme je,
na takovou hrůzu teď se dívají!

Nosiči odnášejí Héraklea

NÁČELNICE SBORU

Co v budoucnu se stane, to nikdo nevidí,
co nyní zběhlo se, je pro nás žalostné
a bohům odporné,

1305 však nejtěžší to ze všech lidí zajisté
je tomu, kdo sám snáší tuto křivdu zlou.

SBOR *k Iole*

1310 Ty, dívko, nebuď též blízko obydlí!
Nezvyklou a velkou spatřila jsi smrt,
i útrap přechetných trýzeň nedávnou,
však nic, co nezpůsobil svrchovaný Zeus!

1310

*=> byl jako kráje a
některé k 2*

Sofoklés, Tragédie. Z komentovaných řeckých originálů Sophocles tragoediae, vydaných nakladatelstvím Weidmann, Berlín 1891—1909, a The Fragments of Sophocles I—III (ed. A. C. Pearson), vydaných University Press, Cambridge 1917, přeložili Ferdinand Stiebitz (Antigonu, Elektru, Krále Oidipa a Sliďice), Václav Dědina (Oidipa na Kolónu, Filoktéta, Tráchiňanky a Aianta) a Radislav Hošek (Zlomky). Předmluvu napsal Bořivoj Borecký. Úvody k tragédiím, poznámkami a seznamem vlastních jmen opatřili překladatelé. Recenzoval prof. dr. Radislav Hošek. Obálku, vazbu a grafickou úpravu navrhl Leo Novotný. První souborné vydání. Praha 1975. Vydalo Nakladatelství Svoboda jako svou 3835. publikaci. Odpovědná redaktorka Ilja Hajná. Technická redaktorka Jaroslava Lorenzová. Vytisklo Rudé právo, tiskařské závody, Praha. AA 24,69, VA 26,53. Náklad 31.750. Tematická skupina 13/32. Cena brož. výt. 35,80 Kčs, váz. výt. 41,— Kčs. 73/605-22-8.5

Kčs 41,—